

Ilyen rendszerben a dokumentumokat csak egyszer referálják, majd a bibliográfiai adatokat, az orosz nyelvű címet, a referátum szövegét stb., A6 méretű mikrofilm-lapokon juttatják el az ágazati információs központokba. Az ágazati központok végzik a további feldolgozást, értékelést a beérkező és a saját anyagaik esetében, kielégítik a megrendelők igényeit referátumok, szintetikus információk stb. szolgáltatásával. Az ágazati központokban külön-külön végzett indexeléssel a keresés jó minősége biztosítható.

/RUDORF, D. – HERRMANN, P.: *Beziehungen zwischen Internationalen quellenorientierten und Zweiginformationssystemen = Informatik, 23. köt. 6. sz. 1976. p. 42–44.*

(Pálinkás János)

Adatbankok szervezése

A különböző információs rendszereknek az a célja, hogy a közönség széles rétegei rendelkezésére bocsássák azon dokumentumokat és információkat, amelyek szakképzésükhöz, ismereteik fejlesztéséhez vagy egy-egy döntés meghozatalához szükségesek. Erre a célra az *információs központok mellett kifejlődtek az adatbankok is, amelyek meghatározott tényekről adnak felvilágosítást.*

Az elsődleges dokumentumok, a dokumentációs feldolgozás tárgyai többféle formában jelennek meg. Általában azonban az *alábbi hagyományos elemeket tartalmazzák:* cím; bevezetés; tárgyalás (adatok, érvelések, következtetések); általános következtetések; bibliográfiai adatok.

Az adat önálló, tényszerű, jól körülírt információ, amely jelentését önmagában hordja, vagyis megértéséhez és felhasználásához további magyarázat, kommentár nem szükséges. Az adatnak ez az önálló jellege szükségessé teszi az alábbiak pontos meghatározását:

- a tárgy (tény);
- a predikátumok (jellemzők, tulajdonságok);
- a körülmények (a tárgy – tény – meghatározásának körülményei, kísérleti körülmények stb.).

Az adat rögzítési formáinak komplexitása nagyrészt a tekintetbe veendő változó körülmények számától függ. Mindebből az következik, hogy pl. az orvosi-biológiai adatbankok általában sokkal bonyolultabbak, mint a fizikai-kémiaiak.

Az adatok jellemzőinek meghatározására többféle osztályozás szolgálhat. Ezek között az UNISIST által javasolt CODATA (*Committee on Data for Science and Technology = Tudományos és Műszaki Adatok Bizottsága*) rendszernek az az előnye, hogy megkönnyíti egy-egy adat többirányú felhasználását.

Az adatbank definíciója: az adatbank az adatokban szereplő információk feldolgozási rendszere.

A hagyományos dokumentációs munka tevékenységi elemei (beszerzés, indexelés, feldolgozás, információkeresés, terjesztés) az adatbankok működésében is kimutathatók. Némelyik elem azonban a célnak megfelelően több érdekes sajátosságot mutat.

A beszerzés az adathalmaz összegyűjtése, magában foglalja az adatokat tartalmazó dokumentumok felkutatását, az adatok kigyűjtését, néha még érvényességük, fontosságuk megállapítását is.

A dokumentumokat a dokumentációs rendszerek kutatják fel. Ez azt jelenti egyben, hogy *az adatbankok tevékenysége ott kezdődik, ahol a hagyományos dokumentációs központoké befejeződik.*

A „Flagging and Tagging” elnevezésű, a CODATA által kezdeményezett kísérlet lehetővé teszi majd a jövőben, hogy a publikált dokumentumokban megjelenő adatok könnyebben összegyűjthetők legyenek. Ennek megfelelően ugyanis az összefoglalókban mindenütt *jelzik, ha az adott cikkben adat (Flag) vagy az adattípus részletesebb deskriptora (Tag) megtalálható.*

Az adatok kigyűjtése a dokumentumból csak az adott tudományág szakembereinek közreműködésével mehet végbe, ezért a beszerzésnek ez a fázisa általában időigényes és költséges.

Az adat érvényességének megállapítása a beszerzés legkényesebb eleme. Egyesek szerint jobb is lenne az információnak (adatnak) csak az eredetét megadni s rábízni a felhasználóra, hogy a minőséget értékelje. Az érvényesség megállapítása történhet objektív módon az adatok közötti összefüggések vizsgálatával, vagy valamely törvénnyel (képlettel) való egybevetés alapján.

Igen fontos az adatok megadásánál az azonos és egyértelmű elnevezések használata, a túl hosszú szövegek és a félreérthető kifejezések elkerülése. Ettől függ sok esetben a későbbi adatbank minősége és jövője.

A beszerzés (adatgyűjtés) módja nagymértékben megkülönbözteti az adatbankot az egyéb információs rendszerektől. Az a munkatöbblet, amelyet itt az információk (adatok) csoportosítására, átalakítására, megszerzésére fordítanak, megkönnyíti azok későbbi felhasználását. Míg a dokumentációs rendszereknek a legkülönbözőbb, nem szabványosítható szövegekkel kell dolgozniuk, az adatbankok teljes mértékben meghatározott és azonosított információkkal működnek. Az itt alkalmazott módszerek az információfeldolgozás tökéletesítésének sokféle lehetőségét eredményezik, a kódolás, a tömörítés vagy az információkutatás területén.

Az adatbankok kialakításában és üzemeltetésében résztvevő szervek munkájának összehangolása megfelelő szervezeti formát igényel. Teljesen centralizált vagy decentralizált szervezetek létrehozása helyett *eredményesebb munkavégzést tesz lehetővé a kétszintű szervezeti megoldás:*

központi szerv felelős a szervezési munkáért, az adatbankok általános irányításáért, működéséért és finanszírozásáért, és

laza szervezetben fogja össze az operatív *helyi egységeket*, amelyek specializálhatók, s egy vagy több funkciót vállalhatnak magukra.

Újabb vizsgálatok azt mutatják, hogy *egy adatbank felállítása* átlagosan 20 évet, néhány különösen nagy jelentőségű program megvalósítása 100 évet igényel. Általában a beruházási költség 3-4 millió frank, az évi működési költség átlag évi 1 millió frank.

A tudósok együttműködésére támaszkodva, az adatbankoknak sajátos etikája alakul ki. Ezzel kapcsolatban *néhány megvizsgálandó kérdés:*

- az adat szellemi tulajdonjoga,
- a tárolt információ tulajdonjoga,
- az adatbank hatósugara,
- jogi felelőssége (pl. baleset esetén).

A felmerülő problémák összetettsége, a szükséges eszközök jelentősége, a széles körben való terjesztés szükségessége indokolja a *nemzetközi együttműködést*. Ezért az ICSU (*International Council of the Scientific Unions - Tudományos Egyesületek Nemzetközi Tanácsa*) már 1966-ban létrehozta a CODATA elnevezésű szervezetet.

A CODATA, amely a tárgykörrel foglalkozó szakembereknek, az értékelő, ellenőrző és adatterjesztő központoknak nemzetközi bizottsága, az alábbi témákkal foglalkozó munkacsoportokat hozta létre:

- adatok hozzáférhetősége és terjesztése;
- kémiai kinetika;
- transzport-folyamatok;
- automatizálás;
- termodinamikai állandó adatok;
- alaptudományi állandó adatok;
- ipari adatok.

A CODATA francia bizottsága a *BNIST (Bureau National de l'Information Scientifique et Technique - Tudományos és Műszaki Tájékoztatás Országos Irodája)* égisze alatt létesült. Fő célkitűzése országos politika kidolgozása az adatbankok vonatkozásában. Tevékenységéhez tartozik az adatbankok osztályozásának, kiválasztási kritériumainak kialakítása, s megkezdte a különösen érdekesnek látszó kutatási területek kialakítását, a tapasztalatgyűjtést a biometria, termodinamika, élettani átlag stb. területén is.

/VIELLARD, H.: Les banques de données. 2e Congrès National Français sur l'Information et la Documentation. Paris, 24-26. Novembre. 1976. p. 95-99./

(Schiff Ervin - Vass Endréné)

Adatbank tervek Csehszlovákiában

Az UVTEI-ÚTZ (*Ustřední technická základna - Központi műszaki bázis*) kutatói napjainkban két adatbank-típus fokozatos létrehozásán fáradoznak.

Az *első* - a legfelső irányítás tájékoztatására - a *külföld gazdasági fejlődési adatait fogja tartalmazni*, s ezzel gyors összehasonlítási lehetőséget teremt a hazai és a külföldi fejlődést illetően. Az elképzelés realizálása szigorú ütemterv szerint folyik, az adatbank üzemszerű működése a 80-as évek elején várható.

A *második adatbank-típus az ágazati irányítást lesz hivatott szolgálni*, s mint ilyen az ágazati automatizált irányítási rendszerek keretében valósítandó meg. Ezek az adatbankok mindenekelőtt az ágazatok hatáskörébe tartozó gyártmányok, nyersanyagok, technológiai folyamatok világszintű paramétereiről adhatnak majd gyors és megbízható tájékoztatást. E vállalkozás megvalósulásához ugyancsak szigorú ütemtervet dolgoztak ki, és e téren még a hetvenes évek folyamán kívánják a megvalósítás stádiumába lépni.

Mindkét ütemterv nagy teret biztosít az altera pars, azaz a majdani használók igényei megismerésének, tájékoztatásának és megfelelő felkészítésének.

/BLAŽEK, F.: Záměry UVTEI-ÚTZ při vytváření faktografických databank. = Československá Informatika, 18. köt. 11. sz. 1976. p. 295-296./

(Futala Tibor)

Az AIDOS, az ARDIS és az USS lehetőségei a szakmai tájékoztatásban

Csehszlovákiában az AIDOS, az ARDIS és az USS (Egységesített Software Rendszer) a legközismertebb és a legáltalánosabban alkalmazott software-rendszer a szakmai tájékoztatás területén. Mindháromra jellemző az, hogy nyílt, moduláris rendszerek és a programok szemantikailag függetlenek.

Ha összehasonlítjuk a szóban forgó rendszerek legfontosabb program-moduljait, az alábbi képet kapjuk *előnyeiről és hátrányairól:*

1. Az adatbázisoknak a *memóriákban való elhelyezése* tekintetében mindhárom rendszer egyforma; mágnesszalagon szekvenciálisan strukturált adatbázist alakít ki. Egyedül az USS olyan, amelyik az NTMIR által is jóváhagyott kommunikatív formátumot alkalmazza.
2. Az adatbankok üzemeltetésénél fellép a *géppen tárolt adatok aktualizálásának igénye* is. Az USS fejlesztése ez irányban még nem fejeződött be. Ezzel szemben az AIDOS és az ARDIS - igaz, csak off-line üzemmódban - lehetővé teszi az aktualizálást.